

skupnih aktivnosti in vloge starih staršev, ni bilo občutka obveznosti glede oskrbe. Nekateri so izpostavili, da starim staršem vračajo za njihovo skrb, ki so jim jo namenili v preteklosti. Nekateri so povedali, da bolje razumejo demenco in z njo povezane simptome. Nekaj jih je občutilo krivdo, frustracije in žalost zaradi vpliva demence na njihove stare starše, kar pri vrstnikih ni bilo dobro sprejeto ali razumljeno. Strategije za spopadanje s tem so bile različne, zlasti sprejetje drugačnega vedenja, trud za ohranjanje odnosa s starimi starši, načrtovanje pogovornih vsebin in izogibanje težkim situacijam.

Odnos vnukov in starih staršev se je spremenil. Največ sprememb je bilo opaziti pri zmanjšanju fizičnih stikov, pri čustveni bližini in zadovoljstvu z odnosom glede na odnos pred pojavom demence. Več vnukov je povedalo, da so se nekateri vidiki odnosa spremenili, vendar to ni vplivalo na celoten odnos med njimi in starimi starši. Nekateri so odnos opisovali kot slabši, drugi so opisali pozitivne vidike, na primer večjo bližino in več skupnih dejavnosti.

Več študij govori o vključenosti vnukov pri oskrbi starih staršev in o tem, kako jim pomagajo pri vsakdanjih opravilih. Vnuki, ki so pomagali več, so opisovali večjo naklonjenost starim staršem in večjo vključenost svojih staršev v oskrbo. Oskrbovanje ima nanje večji vpliv, če se zavedajo, kakšen stres pri oskrbi doživljajo drugi družinski oskrbovalci, zlati njihovi starši. Nekateri vnuki so izrazili negativne izkušnje pri oskrbi, kot so izgube, krivda, frustracija, jeza, zadrega, depresija, stres in motnje spanja. Drugi so poročali o pozitivnih vidikih oskrbovanja – o zadovoljstvu, sreči in večji kakovosti življenja. Veliko

jih je izrazilo večjo zrelost v primerjavi z vrstniki.

Nekatere študije opisujejo, kako vpliva odnos z drugimi družinskimi člani na odnos vnukov do starih staršev in njihovo pomoč pri oskrbi. Vnuki so se naučili strategij za spopadanje s problemi oskrbe od svojih staršev in zdravega starega starša. Več jih je poudarilo, da so ob prevzemanju določenih nalog oskrbe izboljšali svoj odnos s primarnimi družinskimi oskrbovalci, ki skrbijo za dementne stare starše. Drugi poročajo o večjem stresu, ki ga je deležna celotna družina.

Članek je opredelil različne vloge, ki jih imajo vnuki pri oskrbi starih staršev. Ugotovitve kažejo, kako lahko oskrba svojca z demenco na različne družinske člane vpliva pozitivno in negativno.

Tjaša Grebenšek

<https://sweden.se/life/society/elderly-care-in-sweden>

SKRB ZA STAREJŠE NA ŠVEDSKEM

Na Švedskem živi več kot 2 milijona starejših ljudi, ki so presegli standardno upokojitveno starost 65 let in tvorijo 20 % prebivalstva. Pričakovano je, da se bo njihov delež do leta 2040 povečal na 23 %, predvsem zaradi visoke rodnosti v štiridem stih letih prejšnjega stoletja. Poleg tega je pričakovana življenjska doba na Švedskem med najvišjimi na svetu: 80,6 let za moške in 84,3 let za ženske. Več kot 5 % prebivalcev te države je starejših od 80 let.

Čeprav se delež starejših ljudi in pričakovana življenjska doba povečujeta, pa se potrebe po oskrbi od osemdesetih let zmanjšujejo. Vse več starejših ljudi je namreč kljub starosti v dobrem zdravstvenem stanju. To kaže, da je skrb za starejše ljudi

pomemben del švedske socialne politike. Ureja jo njihov Zakon o socialnih storitvah, izvajanje tega zakona pa je v pristojnosti občin. Oskrba je financirana z občinskimi davki in državno podporo. V letu 2019 je financiranje na občinski ravni znašalo 13 milijard EUR; stroški, ki jih starejši plačujejo za zdravstveno varstvo pa so subvencionirani. Posamezna občina določi, kolikšen del oskrbe bodo opravljali javni izvajalci in kolikšen del zasebni; v obeh primerih pa občina ohranja odgovornost za financiranje in dodeljevanje pomoči.

Človek, ki potrebuje oskrbo, se odloči, ali želi pomoč na domu ali nastanitev v prilagojenem stanovanjskem objektu. Zakon o socialnih storitvah določa tudi pravico do skupnega življenja. Skupaj z osebo, ki potrebuje nastanitev v prilagojenem stanovanju ali v domu za starejše ljudi, se lahko preseli tudi starejši človek, s katerim že dalj časa živita skupaj. Tudi pri načrtovanju stanovanj in stanovanjskih območij zakon zahteva, da občine skrbijo za gradnjo dostopnih stanovanj, ki ustrezajo potrebam starejših in invalidov.

Poleg prilagojenih stanovanj in domov za starejše igra zelo pomembno vlogo tudi pomoč na domu, katere cilj je samostojno življenje starejših ljudi in invalidov in čim daljše bivanje v domačem okolju. Ko starejši človek ne zmore več opravljati vsakdanjih opravil, se za pomoč na domu prijavi pri občinski službi, ta pa oceni obseg oskrbe, ki jo potrebuje. Starejši invalidi lahko pridobijo 24-urno pomoč, pomoč na domu je lahko zagotovljena tudi hudo bolnim. Za pomoč na domu se je v letu 2020 odločilo 12 % starejših nad 65 let (236.000). Cena oskrbe na domu je odvisna od stopnje oskrbe, vrste pomoči in

osebnega dohodka oskrbovanca. Najvišja cena za pomoč na domu, ki jo plača oskrbovanec, znaša okrog 205 EUR na mesec.

Poleg pomoči na domu občine nudijo tudi dnevne aktivnosti za starejše, posebno pozornost namenjajo starejšim z demenco in z duševnimi motnjami. To pripomore, da lahko živijo dlje na svojem domu. Rdeči križ in druge organizacije redno obiskujejo starejše na domu; gre predvsem za klepet, sprehod ali spremljanje k zdravniku. Starejši imajo za transport na voljo taksije s prilagojenim vozilom, kar omogoča samostojnost tudi, ko človek ne more več uporabljati lastnega ali javnega prevoza. Ta storitev je samoplačniška.

Vsi švedski državljani so po upokojitvi upravičeni do nacionalne pokojnine, ki jim pripada po 62. letu starosti in je odvisna od dohodka, na katerega je oseba plačevala davek; povprečna pokojnina je januarja 2021 znaša 1.291 EUR. Številni pa prejmejo tudi poklicno pokojnino, ki temelji na prispevkih njihovih delodajalcev. Poleg tega se številni odločajo tudi za lastne pokojninske prihranke, da si omogočijo večjo materialno varnost v starosti. Če želijo ostati delovno aktivni, imajo pravico do dela do 68. leta starosti. Posledica tega je, da se je v zadnjih desetih letih število delovno aktivnih po 65. letu povečalo za 70 %, povprečna upokojitvena starost pa je leta 2019 bila 64,6 let.

Švedska se pripravlja na demografske izzive, saj je pričakovati, da bo leta 2040 vsak četrti državljani star nad 65 let. Delovna doba se daljša. V zadnjih letih država uvaja nove oblike učinkovitega preventivnega zdravstvenega sistema. Eden od primerov je, da zdravnik predpiše telesno vadbo »na recept«, včasih v kombinaciji

z zdravili. Preventivne ukrepe izvajajo na področju preprečevanja padcev v starosti – predvsem z informiranjem in občinskimi prostovoljci, ki starejšim pomagajo pri opravih, kjer je možnost padca večja, na primer pri menjavi žarnice ali obešanju zaves.

Poleg zdravstveno-socialnih storitev so pozorni tudi na družabno, kreativno in kulturno življenje, tako v domovih za starejše, dnevnih centrih kakor v javnem življenju.

Katja Bhatnagar

<https://agsjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jgs.17009>

POVEČANJE NASILJA NAD STAREJŠIMI – VZROKI, O KATERIH SO POROČALI OSKRBOVALCI STAREJŠIH V ČASU PANDEMIJE COVIDA-19

1 UVOD

Predstavljamo raziskavo iz Združenih držav Amerike, ki sta je finančno podprla Nacionalni inštitut za raziskave invalidnosti, samostojnega življenja in rehabilitacije in Nacionalni inštitut za staranje.

Zloraba starejših prizadene približno 10 % starejših ljudi v ZDA letno. Nasilje nad starejšimi kaže uničujoče vplive na njihovo zdravje in dobro počutje. Dosedanje ugotovitve kažejo, da na tveganje zlorabe starejših pomembno vplivajo značilnosti oskrbovalca in da to tveganje lahko povečajo finančna obremenitev oskrbovalca, uporaba omamnih substanc, socialna izolacija in oskrbovalno breme. Ob pandemiji covid-19 lahko strah pred okužbo, socialna distanciranost, izguba službe, zmanjšane zdravstvene in socialne

storitve za starejše ter slabši zdravstveni programi za odrasle vplivajo na oskrbovalce tako, da se povečuje tveganje zlorabe starejših. Namen te študije je bil preučiti spremembe tistih dejavnikov tveganja pri oskrbovalcih, ki vplivajo na povečanje zloraba starejših med pandemijo covid-19. Študijo je odobril institucionalni revizijski odbor Univerze v Pittsburghu.

2. RAZISKAVA

Analizirali so odzive oskrbovalcev v širši raziskavi, ki je bila opravljena med 15. aprilom in 27. majem 2020, to je v fazi zapiranja v Pensilvaniji. Med 3.552 anketiranci je bilo 433 oskrbovalcev starejših, ki živijo v skupnosti, starih ≥ 60 let; te so analizirali v tej študiji.

Med 433 oskrbovalci je bila povprečna starost 63 let (IQR = 54–70). Od tega je bilo 75 % žensk, 92 % belcev, ki niso špansko govoreči in 70 % poročenih. 32 % jih je zaslužilo manj kot 50.000 USD na leto, 43 % oskrbovalcev je živelo skupaj starejšo osebo, ki so jo oskrbovali. V obdobju covid-19 je več kot 40 % oskrbovalcev poročalo o finančnem poslabšanju, 16 % jih je imelo nove finančne težave, 19,4 % je bilo veliko bolj zaskrbljenih zaradi svojega finančnega položaja, 15 % jih je povedalo, da pijejo več alkohola, 64 % pa se je nekoliko ali močno povečal občutek socialne izolacije in osamljenosti. Oskrbovalci so poročali, da je covid-19 otežil oskrbo fizično (18,7 %), čustveno (48,5 %) in finančno (14,5 %) ter škodil njihovemu lastnemu zdravju (19 %). Mlajši negovalci (starost <65 ; N = 233) so znatno pogosteje poročali o povečanih finančnih skrbih in stiskah, medtem ko so starejši oskrbovalci pogosteje povedali, da je pandemija otežila oskrbo. V primerjavi